

To je načelo, ki mora zmagati prej ali slej, načelo, ki spada mej pglavitne pogoje miru v državi in sprave mej narodi. Samo če se to načelo uveljavi za vse narode, nastanejo ugodnejše razmere in zato kličemo slovenskim državnim poslancem: Združite vse svoje moči in delujte na to, da dobimo samo slovenskih uradnikov.

Politični pregled.

Državni zbor. — Razprava o izgredih, ki so se primerili na Češkem in na Moravskem povodom razveljavljenja jezikovnih naredb, je naposled vendar končana. Tekom razprave si je dovolil minister Körber nastopiti na tak način, da so češki poslanci uprizorili proti njemu viharno demonstracijo in ga obsuli z najžaljivejšimi psovki. Zdaj je na vrsti le še vprašanje, če se izvoli poseben odsek, ki naj preišče dogodbe na Češkem in na Moravskem ali ne. Vlada bi seveda rada dosegla, da se tak odsek ne izvoli, toda v kolikor je možno soditi, se jej ta namen ne posreči. V zadnji seji je desnica storila odločen korak proti vladi. Jaworski je predlagal, naj se s § 14. začasni uveljavljeni pogodbeni zakoni olkazejo posebnemu odseku, da se o njih posvetuje in da o njih poroča. Vlado in Nemce je ta predlog močno poparil, kajti hoteli so, naj bi pogodbeni predlogi ne prišli na razpravo, nego da bi viseli v zraku oziroma na klinu § 14., ker dobro vedo, da za njih odobrenje ne bo dobiti večine v parlamentu.

Kvota. — Ta teden sta bili zbrani na Dunaju obe kvotni deputaciji, da se novič pogajati, po katerem ključu naj se določi prispevek obeh državnih polovic k skupnim izdatkom. Avstrijska deputacija je opustila prvotno svoje stališče, da naj se določi ogrski prispevek na 38 odstotkov. Hotela je privoliti v prispevek 35 odstotkov, toda Madžari tudi s tem niso bili zadovoljni, nego so rekli, da naj se začno pogajanja na podlagi ogrskega prispevka 33%. To je avstrijska kvotna deputacija kratkomalo odklonila in sta se deputaciji razšli. Misli se je da so pogajanja pretrgana, a Madžari še niso izgubili upanja, da dosežejo svoj namen. Povabili so deputacijo, naj pride v Pešto, da se znova začno pogajanja. Deputacija se je temu povabilu odzvalain šla v Pešto, a bržčas tudi ta pogajanja ne bodo imela vspeha in bo moral cesar določiti kvoto.

— **Vlada v stiski.** Claryjevo ministrstvo je prišlo v veliko zadrego. Državni zbor zboruje že mesec dni, a še vedno ni mogel ničesar ukreniti. Bliža se mesec december in vlada nima gotovosti, da se jej dovoli budgetni provizorij. Najhujši udarec pa jo je še zadel s tem, da je kontrolna komisija za drž. dolgove že v drugič sklenila, da jej ne izroči tistih 60 milijonov gld, v zlatu, ki jih mora vlada izročiti avstro-ogrski banki za nadaljevanje regulacije valute. S tem je prišla vlada v najsilnejšo zadrego, ker v državnih blagajnah nima dovolj denarja, da bi to svoto založila in ker tudi ogrska nima dosti zlata, da jej ga posodi. Nemško časopisje kar besni, ker je desnica vrgla vladi to poleno pod noge in ta jeza je razumljiva, kajti lahko se zgodi, da bo vlada vsled tega primorana odstopiti, če se neče poslužiti § 14., kar njej pač ne bo mogoče.

Srbija — Kralj Aleksander je bil pred kratkim na Dunaju. Prosil je, da bi ga cesar sprejel v avdijenci, a to se ni zgodilo, na veliko jezo Milanovih prijateljev. Pripoveduje sa pač, da bo cesar sprejel kralja Aleksandra, ko se ta vrne z Merana, ali tudi to ni verjetno. Sicer pa so razmere v Srbiji slej kakor prej neznosne. Milan je gospodar v deželi. Rusija je vsled tega pretrgala vse zveze s Srbijo in nima v Belem gradu niti poslanika niti vojaškega atašeja.

Italija — Te dni se je zopet sešel italijanski parlament. Kralj je otvoril zasedanje s prestolnim ogovorom, v katerem je obljubil, da se ustreže marsikaki želji opozicije, ali vzlic temu se ta neče udati in hočejo socialni demokratje začeto obstrukcijo nadaljevati. Vsled tega se trdi, da pride kmalu do konflikta in da bo vlada parlament razpustila.

Francija — V tem, ko se vrši pred senatom kot državnim sodiščem obravnava proti Déronledn-u in njegovim tovarišem, da so hoteli odpraviti republiko, in posaditi vojvodo Orleanskega na kraljevski prestol, katera obdolžitev pa je jako slabo podprta, se je sešla poslanska zbornica. Nacionalisti in antisemitje so takoj prvi dan naskočili vlado, ker je Dieyfusa pomilostila. Debata je bila jako osra in kaže, da bo nesrečna „afera“ tudi v novem zasedanju parlamenta igrala veliko vlogo.

Vojna v južni Afriki. — Prvi, res lepi uspehi, ki so jih dosegli Buri, so obudili mnenje, da proderejo hitro v Kaplandijo in prouzročo tam ustajo. Ali te nade se niso izpolnile. Buri oblegajo sedaj že več tednov Ladysmith, Mafeking in Kimberley, a vse bombardovanje je brez uspeha. Mej tem pa dovažajo Angleži vsak dan novih krdel. Seveda bo preteklo še več tednov, predno bo zbrana tolika vojska, da se bo mogla Burom uspešno upreti, toda če do tedaj Buri ne zavzemo obleganih mest, bodo prišli ob vse vspehe dose-danjih svojih zmag. Angleži bodo vojno prenesli na transvaalska tla in s tem bo položaj za Bure jako neugoden postal.

Obrtnija.

Rokodelstvo in motor.

Gospod ces. svetnik Murnik se trudi že dlje časa, da seznanj kranjske rokodelce z akcijo trgovinskega ministrstva glede pospeševanja male obrtnosti, katera meri na to, da se rokodelcem pomore do boljše občne in strokovne izomike, in da se jim pripomore, porabljati v svojih obrtovanjih primerno in ceneno motorično silo.

Slednje prizadevanje, upeljati namreč v mala obrtovanja porabo motorične sile, je problem, ki se je že v raznih deželah poskušal rešiti, ali ta naloga je tako zelo komplicirana, da doslej še ni najden rešilni, vse zadovoljujoči in povsem zadostujoči modus.

Motorjev, primernih in cenelih je dandanes v izobilju. Znani so motorji, ki se gonijo s plinom, znani so nadalje takoimenovani eksplozivni motorji, ki se gonijo s petrolejem, bencinom ali drugimi takimi tvarinami, katere lahko eksplodirajo, da ne govcrimo o motorjih na par, ki so za mala obrtovanja le težko porabljivi, niti o motorjih, ki se gonijo s komprimiranim zrakom in ki so v nas neporabni, kar nimamo zavoda, kjer bi se dobival komprimirani zrak.

Motorjev vseh vrst je torej na izbero in tisti obrtnik, ki ima veselje, da postane svoj lastni mašinst, in zmožnost, da izvršuje potrebna mehanična dela, — če ni sam mehanik, ne more izhajati — tisti lahko porabi motorično silo za svoje obrtovanje.

Najnovejši motor, ki bi ga v Ljubljani stanujoči obrtniki jako lahko porabili, je električni motor. S tem je delo radi tega posebno lahko in pripravno, ker potrebno gonilno silo dobiva od zunaj iz elektrarne, dočim se mora pri vseh drugih motorjih gonilna sila doma fabricirati, a prav to provzroča največ težav, sitnosti in tudi stroškov. Dočim so drugi motorji jako komplicirani in zahtevajo nadležno natančnost, je električni motor tako preprost aparat, da si preprostejšega že ni misliti. Tako motor obstoji iz solidnega železnega stojala, ovitega z bakreno žico in iz vrtečega se železnega cilindra, na katerem je zopet nekaj bakrene žice ovite. To je skoro vse. Kakšen razloček mej električnim motorjem in mej drugimi!

Pri izberi motorjev so odločilni trije faktorji: prvič obratni stroški, drugič cena in tretjič krajevne razmere.

Velika večina malih obrtnikov je vezana na gotov del mesta, časih celo na gotovo ulico. Njihova delavnica je tisto središče, ki navadno celo okolico preskrbuje z dotičnimi izdelki. S to delavnico je v stalni zvezi gotov krog odjemalcev, ki je vaju, da svoje potrebščine poskrbi v bližini svojega bivališča. To je pač le redka izjema, da ima človek, ki stanuje v Kravji dolini, svojega čevljarja pri Sv. Jakobu. To je tudi vzrok, da najdemo rokodelce celo v tistih ulicah, koder so stanovanja najdražja. Rokodelec se odloči za drago stanarino, ker upa, da bo vzlic njej izhajal. Seveda žive obrtniki v tacih ulicah največkrat v podzemskih stanovanjih ali na temnih dvoriščih, a zadovoljujejo se s temi prostori, ker je njihova eksistenca od njih odvisna.

Ako je tem rokodelcem sploh mogoče, lotiti se rabe motorične sile, potem je ob sebi umevno, da si omislijo električni motor. Proti napravi električnega motorja ne morejo ugovarjati niti hišni gospodarji, niti stranke, zakaj električni motor ne dela niti šuma ali ropota niti smradu kakor vsi drugi motorji. Tudi je upeljava popolnoma enostavna in preprosta, ker ni treba polagati ali napravljati reserosirjev sploh pa zavzema električni motor najmanj prostora mej vsemi, kar je zlasti velike važnosti tam, koder je rokodelec prisiljen, da kar najbolj porabi prostor, ki ga ima na razpolaganje. Povrh ni pri električnem motorju niti ventilov niti družih stvarij, na katere je treba vedno paziti, ta motor ne provzroča niti ropota, niti vročine, niti smradu, za njega porabo ni treba nikacega mehničnega znanjanja, iz kratka. električni motor je pravi ideal, ki se da porablja v vsaki, tudi v najkrasnejši hiši. (Konec sledi.)

Kmetijstvo.

Gmotna skrb za prihodnost.

Neštivilnokrat se je že slišalo po shodih, kakor tudi povdarjalo v časnikih vsake barve, da blagostanje

srednjega stanu zmiraj bolj peša, da posebno naše kmetijstvo vedno bolj hira, da je malim obrtnikom treba pomoči, da je mala trgovina zoper manje sile velikega kapitala brez moči, da je plačilo različnih uradnikov višje in nižje vrste toliko majhno v primeri z dragim življenjem, da je tudi tukaj potreba pomoči države. Vse to še vse v večji meri lahko trdimo o žalostnem položaju delavskega stanu.

Ukrenilo se je za zboljšanje različnih stanov že marsikaj, ki bi naj začasno olajšalo najtežja bremena; nastale so kmetijske in obrtne zadruga, bolniške blagajne, konsumna in druga podpirajoča društva itd., katerih vseh namen je zagotoviti posamezniku boljše življenske pogoje, ali vse te prizadeve ostanejo neznantnega pomena, dokler se država sama ne začne resnobno baviti z zboljšanjem gospodarstvenih razmer, ker ona je tudi v prvi vrsti poklicana, skrbeti za svoje državljanje.

Za časa še mirnega zasedanja državnega zbora razpravljalo se je tudi tam, kako bi se najhujši nedostatki odstranili, ker je znano, da se družinski odnošaji še nekoliko znosni, dokler je glava družine krepka in čvrsta, in lahko ona poskrbi s svojim zaslužkom najpotrebnejše vsakdanjosti, a položaj dobi še le prav neugodno lice, če ta vir poneha, ali če celo popolnoma usahne. Slišali so se glasovi, ki so predlagali, naj se uvede prisilno zavarovanje, ki bi naj bilo v takih slučajih krepka pomoč in izdatno nadomestilo.

Misel je v namenu hvale vredna in nam kaže pot, kako si lahko olajšajo težave življenja.

Istina je, kar se je zmiraj premalo upoštevalo, da je zavarovanje življenja za vsakogar velika dobrota, in da bi se pri splošnem zavarovanju ne pojavili tolikrat pretresljivi slučajji, da postanejo nekateri zločinci, drugi celo iščejo v smrti svoje odrešenje, ko jim umrje reditelj.

Imamo sicer tudi posojilnice in hranilnice, ki so brez dvoma velikega pomena za naš gospodarstveni razvoj, kateri zavodi bi naj ljudstvu pomagali s posojili za male obresti in v katerih si človek polagoma lahko nalaga denar, ki bi mu bil zaslomba v sedmih slabih letih — v starosti, za se in za svojo družino; ali vsakemu ni dano ono starost doseči in si tudi pri daljšem življenju tako svotico prihraniti, ki bi mu bila izdatna pomoč.

Ako s tem primerjamo ugodnosti, katere nudijo zavarovalnice posamezniku, pridemo do zaključka, da bi naj nikdo ne zamudil, bodi si tega ali onega stanu, se čim prej tem boljše zavarovati, da je posebno časnikarstvo, katerega dolžnost je koristi občinstva na vse strani zastopati, ter bralce na te ali one ugodnosti pri tem ali enem podjetju opozoriti. občinstvu v tem oziru premalo razkazivalo, kolike dobrote človek lahko uživa in sicer za neznatne zneske v slučaju zavarovanja.

Hočem tedaj tukaj bralcem, kojega veliki del še gleda z nekako nezaupnostjo na zavarovalnice, kar bi ne bilo mogoče, če bi občinstvu bila natanko znana določila

vsled Dreyfusove stvari premestil več vrhovnih poveljnikov vojske, nekatere njih je tudi odstavil. Vsled tega se je moral zagovarjati parkrat pred zbornico in opravljal svoj nastop proti generalom s tem, da so se isti pečali v reči, ki niso padale v njihov delokrog in da jih je moral zavoljo discipline premestiti. Sedanja francoska vlada je postavila pred zbornico tudi vprašanje zaupanja. Zbornica se je z 100 glasov večine izrekla, da zaupa vladi. To pa je le previdna pobeda, ker se jutri lahko zgodi, da ista vlada v kakem prašanju ostane v manjšini.

Srbija. — Nikola Pasić, ki je pri obravnavi proti radikalcem tako žalostno vlogo igral, da je prišel ob ves svoj ugled in upliv, je zdaj zapustil Srbijo in se preselil v Cerkevico pri Reki, kjer pa misli samo nekaj časa ostati. Kakor se čuje, bodo obsojeni radikaleci v kratkem pomiloščeni, če jih Milan ne bo dal mej tem skrivaj odpeljati.

Obrtnija.

Rokodelstvo in motor.

Tudi tam, koder je rokodelcem omogočeno, da izvršujejo svojo obrt kakor hočejo, kjer se jim ni treba ozirati niti na hišnega posestnika, niti na različne sosede, kjer ima obširne in cenene delavnice na razpolaganje, tudi tam se bo veliko rajše odločil za električni motor, kakor za kak drugi motor in sicer radi prednosti, ki smo jih zgoraj označili in ki jih ima električni motor pred vsemi drugimi.

Za rokodelca, ki ni vezan na odjemalce v gotovem okrožju nego ki svojo delavnico lahko vsak čas premesti in kamor hoče, je električni motor še posebno zaradi tega pripraven, ker ga lahko premesti, kadar hoče in kamor ga hoče.

Tehnične težave, katere so dosihdob bile pravi vzrok, da se poraba motorične sile v malem obrtništvu specijelno v rokodelstvu, kar ni mogla udomačiti in to vzlic vsemu prizadevanju trgovinskega ministrstva, so popolnoma odstranjene, kajti električni motor je tako preprost aparat, da si preprostejšega v resnici ni misliti.

Ali za rešitev problema, kako udomačiti rabo motorične sile v rokodelstvu, je velikega pomena tudi finančijelna stran. Rokodelstvo ima navadno le jako malo kapitala na razpolaganje, največkrat pa prav nič in za to je za vsacega rokodelca najvažnejše vprašanje, kako bo motor plačal, kajti brez denarja, brez žrtev, se sploh ne more okoristiti tega izuma. Trgovinsko ministrstvo je sicer v svojo akcijo sprejelo tudi določbo, da daje več obrtnikom skupaj motorje, ali to je združeno s takimi težavami ali ovirami, da se le malokje da izvršiti, gotovo le tam, kjer je že rokodelstvo na višji stopinji kakor pri nas. Tudi glede cene je električni motor izpodbil vsako konkurenco. Električni motor je desetkrat manjši, kakor vsak drugi, električni motor je stokrat preprostejši kakor vsak drugi in naravno je, da je tudi cenejši kakor vsak

drugi. Tudi v tem oziru je potrebi malih obrtnikov z električnim motorjem najbolj vstreženo in ni dvoma, da bi bilo prav mnogo električnih motorjev v rabi, ako bi rokodelci le imeli sredstev, da jih nabavijo.

Končno nam je izpregovoriti še o obratnih stroških katere ima rokodellec, ako nabavi električni motor. Ne bomo se spuščali v preračunavanje, koliko stroškov provzroči petrolejski, koliko bencinski, koliko parni motor, ker bi tako primerjanje bilo brez pomena v očigled dejstvu, da je konkurenca družih motorjev z električnim motorjem nemogoča in zlasti v Ljubljani popolnoma izključna. Sicer pa se je pri tacih proračunih in njih primerjanju ozirati na toliko faktorjev, da nam tudi prostor ne dopušča, baviti se s to zadevo. Glede električnega motorja se lahko reče, da bi motor, ki ima jedno konjsko silo in ki se rabi 300 dni na leto, vsak dan 9 ur, provzročil po 30 gld. na mesec troškov. Pri mnogih obrtovanjih se motor ne rabi neprestano, nego počiva isti večkrat, tako, da se elektrike veliko manj konsumira in so vsled tega tudi stroški manjši. Povprek se lahko računi, da bi stroški za električno silo ne presegali svote 200 gld. na leto. Ako bi se moč električnega motorja hotelo nadomestiti s človeško silo, bi bili stroški na leto vsaj trikrat večji.

Vzlic vsem tem vsestranskim prednostim električnih motorjev pa se jih rokodelci prav tako malo poslužujejo kakor družih, jim ponujanih motorjev. To se opazuje tudi v tistih mestih, koder je rokodelstvo vedno cvetelo in koder se je neizdatneše povspeševalo in podpiralo. Poglejmo samo v Berlinu. Tam je toliko elektrarn in je konkurenca tako velika, da se dobi električna sila po najnižji ceni, ker so tam vse razmere uspevanju elektrarn jako ugodne. A kdo izmej obrtnišstva so poslužuje tam elektrike. Največ tiskar. L. 1898 je bilo v berlinskih tiskarnah 398 električnih motorjev s 1393 konjskimi silami v rabi tako, da se je povprek rabili motorji s $3\frac{1}{2}$ konjske sile. Kaj dokazuje to? Da so električne motorje rabili pred vsemi le večje tiskarne, ne pa manjše.

Za tiskarnami so rabili električne motorje največ v mehaničnih delavnicah in je bilo mej 1350 elek. motorji 1095 tacih, ki so bili po 3 konjske sile močni, kar kaže da ti motorji niso služili malim obrtnikom.

Isto razmnrje je tudi drugod. Tako je na Dunaju 700 električnih motorjev v rabi. Od teh jih je 163 v tiskarnah, 123 v mehaničnih delavnicah, pri malih obrtnikih pa nobene. Istotako je v Ljubljani.

Vse prizadevanje udomačiti električne motorje je bilo torej doslej brez vspeha. Kaj je pravi vzrok in kako je temu v okom priti, o tem mislim v drugi priliki govoriti.